

9. Savucka, N. L. (2014), "Theoretical aspects of modeling of economic subjectivity of the person in the conditions of innovative development", *Sotsial'no-trudova vidnosunu: teoria ta practuka*, no. 2(8), pp. 369-374.

10. Нкурырїї, О. В. (2005), "Human capital and its derived category", *Naykovuj visnuk PUCCU*, no. 1(15), pp. 17-25.

Стаття надійшла до редакції 4.03.2016 р.

УДК 330.341.1:005.35

Kіzін Г.В.

аспірант,

Заярна Н. М.

канд. екон. наук, доц.,

кафедра економіки,

Львівська комерційна академія, м. Львів

zayarnaya3@rambler.ru

Kизин Г. В.

аспирант,

Львовская коммерческая академия, г. Львов

Заярная Н. М.

канд.экон.наук, доц.,

кафедра экономики,

Львовская коммерческая академия, г. Львов

Kizin G. V.

Postgraduate,

Zaiarna N. M.

Ph.D., Associate Professor,

Department of Economics of Enterprias,

Lviv Academy of Commerce, Lviv

**НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ**

**НАПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ
В КОНТЕКСТЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ
СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ БИЗНЕСА**

**INNOVATION AREAS IN THE CONTEXT
OF BUSINESS SOCIAL RESPONSIBILITY**

Представлено характеристику сутності і форм прояву соціальної відповідальності в Україні і напрямів інноваційного розвитку, що надало можливість стверджувати

про їх ототожнення, для якого характерною є взаємоформуюча природа, зокрема в економічному, соціальному та екологічному аспектах. На основі цього доведено, що одним із пріоритетів забезпечення соціальної відповідальності бізнесу є формування інноваційної політики. Виділено основні цільові орієнтири соціальної відповідальності бізнесу та напрями їх реалізації шляхом впровадження інноваційної політики.

Представлена характеристика суті і форм проявлення соціальної відповідальності в Україні і направлений інноваційного розвитку, що дозволило говорити про їх отождествлення, для якого характерна взаємоформуюча природа, в частині в економічному, соціальному і екологічному аспектах. На основі цього доведено, що одним із пріоритетів забезпечення соціальної відповідальності бізнесу є формування інноваційної політики. Виділені основні цільові орієнтири соціальної відповідальності бізнесу і напрямки їх реалізації шляхом впровадження інноваційної політики.

The main objective of the market system is the economic growth insurance through the accumulation of national wealth and create favorable social conditions for citizens. Thus in the social policy focused goals for economic growth, and all other areas of economic development are beginning to be considered as means of implementing the social orientation of the economics, which is a economic growth.

The study aims is to identify opportunities for the use of innovation policy for solving social problems at the business level, which are reflected in the concept of social responsibility.

Presented characteristics of the nature and forms of social responsibility in Ukraine and trends of innovation development. This provides an opportunity to assert their identification, which is typical interconnected nature, particularly in the economic, social and environmental aspects. On this basis, it is proved that a priority of ensuring the social responsibility of business is to develop the innovative policy. Allocated the main targets of social responsibility and ways of their implementation through the introduction of innovative policies.

Ключові слова. Соціальна відповідальність бізнесу, базова соціальна відповідальність, інноваційна політика, напрями інноваційного розвитку: техніко-технологічний, економічний, соціальний, екологічний, організаційний.

Ключевые слова. Социальная ответственность бизнеса, базовая социальная ответственность, инновационная политика, направления инновационного развития: технико-технологический, экономический, социальный, экологический, организационный.

Key words. Corporate Social Responsibility, basic social responsibility, innovation policy, innovation development areas: technical, technological, economic, social, environmental, organizational.

Вступ. Становлення економіки України на соціально орієнтований шлях розвитку передбачає поєднання високої ефективності ринкового механізму й орієнтацію на досягнення справедливості та рівності. Головною метою економічної діяльності цієї системи є забезпечення економічного зростання шляхом накопичення національного багатства і створення сприятливих соціальних умов для громадян. При цьому в соціальній політиці концентруються цілі економічного зростання, а всі інші напрями економічного розвитку починають розглядатися як засоби реалізації соціальної орієнтації економіки, яка в свою чергу є чинником економічного зростання. Разом з тим не можна нехтувати динамічним розвитком інтеграційних процесів, адже процес економічної глобалізації, а також соціально-ринкова орієнтація економіки України вимагають приведення в дію взаємозалежних техніко-технологічних, соціально-економічних, організаційних та управлінських чинників ефективного освоєння у всіх сферах господарської діяльності. З огляду на це є очевидним, що досягнення стабільності функціонування економіки України, її визнання на міжнародних ринках можливо лише при умові формування таких стратегічних напрямів розвитку, які б носили перспективний характер в економічному і соціальному аспектах. Відтак, підвищенню ефективності функціонування національних підприємств та зміц-

ненню їх конкурентоспроможності на міжнародній арені сприятиме активізація інноваційного розвитку, тоді як формування і дотримання основних орієнтирів концепції соціальної відповідальності бізнесу зумовлена вимогами соціально-орієнтованої економіки.

Варто зауважити, що питання сутності, змісту та шляхів реалізації інвестиційної діяльності привертають значну увагу вітчизняних і зарубіжних економістів. Необхідність здійснення та окремі напрями інноваційної діяльності обґрунтували зарубіжні та вітчизняні вчені, зокрема, Бенсуассан Б., Базь М. О., Іванов Ю. Б., Іванова О. Ю., Костюк О. С., Кузьмін О. Є., Петрович Й. М., Павлова Н. Н., Старовойтова М. К., Тимошук М. Р., Фещур Р. В., Фомін П. П., Федулова Л. І., Фляйшер К., Чухрай Н. І. та інші. Проблемам інноваційного розвитку сучасних підприємств присвячені праці багатьох українських та російських вчених: І. Шаніна, О. Марченко, Л. Смоляр, Т. Пожуєвої, А. Заречнева, К. Вергал, Т. Жучок, А. Кабанова, Л. Стариченка та інших. Вплив інтеграційних процесів на інноваційний розвиток сучасного підприємства присвятили свої дослідження К. І. Плетнев та П. Хорват [4, с. 26, 41-43].

Також значний внесок у вирішення проблем соціального характеру, зумовлених суто ринковими принципами ведення бізнесу останнім часом стали привертати увагу провідних науковців. Зокрема виявлення та усвідомлення економічних причини стали провідним фактором висунення соціальної відповідальності бізнесу в ряд найбільш важливих факторів стабільного економічного розвитку України. Проблеми соціальної відповідності бізнесу як сучасної філософії поведінки та концепції, що формує суспільство, компанії стосовно своєї діяльності з метою сталого розвитку, ефективних інвестицій у людський капітал отримали відображення у монографії О. П. Гоголі та І. П. Кудінової [2]. Теоретичні і практичні аспекти розвитку соціальної відповідальності знайшли свої вирішення в роботах А. М. Колота [11]. В науковому дослідженні Т. Р. Антошко, П. В. Круш, Ю. В. Тюленева соціальна відповідальність визначається як нова цивілізаційна ступінь розвитку суспільства та бізнесу, яка дозволяє знайти консенсус між комерційними інтересами корпорації та позитивними очікуваннями суспільства [10, с.36-38].

Незважаючи на значну кількість наукових публікацій із зазначених проблем, виникає необхідність дослідження питань, пов'язаних з дилемою підвищення економічної ефективності підприємств та одночасного вирішення соціальних питань та їх взаємозв'язок і вплив на розвиток бізнесу.

Постановка завдання. Виходячи з викладеного, основним завданням дослідження є визначення напрямів інноваційного розвитку як інструментарію забезпечення окремих аспектів соціальної відповідальності бізнесу.

Результати дослідження. Об'єктивні зміни в суспільному економічному розвитку призвели до формування нової моделі економіки, для якої характерні принципово нові риси та пріоритети. На сьогодні основним завданням України є глибоке коригування економіки, мета якого — не просто економічне зростання, а набуття ним соціальної природи як основи стабільного економічного росту. Окрім цього Україна повинна інтегруватися до міжнародних економічних відносин і знайти своє реальне місце та можливості для максимізації позитивів глобалізації і мінімізації негативів. Глобалізація є однією з головних тенденцій у розвитку сучасного світу, яка істотно впливає на економічне життя практично всіх країн світу і, звичайно, на Україну, яка цілком усвідомлено, активно і цілеспрямовано рухається в напрямку інтеграції в міжнародну економіку.

Посилення міжнародної конкуренції внаслідок глобалізації вимагає відповідних змін в національній економіці, зокрема, підвищення інноваційної активності підприємств задля утримання та розширення ринків збуту, формування позитивного ділового клімату, залучення іноземних інвестицій та зниження безробіття. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» визначає основні вектори інноваційної діяльності на довгострокову (до 10 р.) та середньострокову (до 5 р.) перспективу, що обумовлює необхідність розроблення і використання дієвих інструментів планування інноваційного розвитку суб'єктів господарювання в мінливих умовах зовнішнього середовища [1]. Також глобалізаційні процеси не можуть не впливати на зміни соціальних стандартів рівня життя, освіти, культури, охорони здоров'я, інформаційного забезпечення населення і бізнесу. Формуються нові і розвиваються традиційні потреби суспільства. Це породжує принципово нові підходи до організації та ведення бізнесу та досить жорсткі вимоги до їх впровадження в економічному просторі.

Зокрема, підґрунтям сучасного розвитку економічних відносин є соціальна відповідальність бізнесу, заснована на загальноприйнятих правилах, яких дотримується значна кількість великих, середніх і навіть малих компаній по всьому світу. Соціальна відповідальність бізнесу є діяльністю компаній приватного і державного секторів, спрямованою на дотримання високих стандартів операційної та виробничої діяльності, соціальних стандартів та якості роботи з персоналом, мінімізацію шкідливого впливу на навколишнє середовище тощо, з метою вирівнювання наявних економічних і соціальних диспропорцій; створення довірливих взаємовідносин між бізнесом, суспільством і державою; підвищення результативності бізнесу та показників прибутковості у довгостроковому періоді.

В Україні соціальна відповідальність бізнесу має різні прояви, залежно від положення підприємства на ринку, рівня конкуренції, характеру взаємин з органами державної та місцевої влади тощо. Перша форма носить класичний характер, що пов'язано з політикою підприємства щодо реалізації повноцінного соціального партнерства. Така форма характерна більшою мірою для компаній, що працюють не тільки на українському ринку, але і закордонні. Прагнення таких підприємств до соціальної відповідальності цілком очевидно — це необхідність відповідати західним критеріям для успішного ведення бізнесу. Друга форма соціальної відповідальності бізнесу може бути пов'язана з отриманням натомість від держави певних привілеїв, можливість розробки та видобутку корисних копалин, надання вигідного державного замовлення. Закріплення за компанією сукупності елементів соціальної відповідальності передбачає витрати ресурсів на здійснення цих функцій і відтворення відповідних соціальних статусів, що веде до отримання певних вигод, у тому числі корисних ефектів. Третя форма носить, більшою мірою, примусовий характер, коли соціальна відповідальність є проявом обов'язкової благодійності. Соціальна підтримка з боку великих підприємств може розглядатися в рамках механізму соціальних угод між керівництвом прибуткових виробництв і державними структурами, особливо на регіональному рівні. Норми поведінки, спрямовані на збереження (підвищення) статусу підприємства на ринку. Четверта форма соціальної відповідальності зустрічається на містоутворюючих підприємствах, які змушені бути соціально відповідальними для безперебійної роботи підприємств, вирішенні господарських проблем міста, головним чином через самоусунення держави від вирішення даних проблем [3, с. 186].

У широкому розумінні соціальна відповідальність бізнесу може бути представлена як система цінностей, заходів і процесів, що мають на меті поширення позитивного впливу діяльності компанії в економічній, екологічній, соціальній сферах як усередині організації, так і у навколишньому середовищі.

На нашу думку, одним із пріоритетних напрямів забезпечення соціальної відповідальності бізнесу є формування інноваційної політики, адже саме інноваційний шлях розвитку водночас гарантує і досягнення відповідного рівня конкурентоспроможності, і відповідності бізнесу сучасним вимогам господарювання. Відтак, є очевидним, що економічний статус України залежить в певній мірі від ступеня її відповідності вимогам міжнародного ринку та можливостям конкурувати з економічно розвинутими країнами світу. З огляду на це, активізація інноваційної діяльності є необхідною вимогою зміцнення економічного потенціалу України. Намагання володіти конкурентними перевагами вимагає підприємства використовувати різні способи інноваційного розвитку і підвищувати інноваційне сприйняття.

Інноваційний розвиток як такий охоплює виробничу сферу, сферу послуг та інфраструктуру національної економіки, тобто всю сукупність сфер економічної діяльності, комплексів, підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, що виготовляють продукцію чи надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності. Інноваційний розвиток — це процес застосування науково обґрунтованої ідеї новачки, визначення місії і подальших цілей діяльності підприємств та їх переведення на ефективну інноваційну модель, яка більшою мірою відповідає вимогам споживачів на даному етапі соціально-економічного розвитку суспільства [4, с. 162]. Важливо пам'ятати, що як процес господарювання, сутність інноваційного розвитку полягає у постійному пошуку і використанні нових способів та методів реалізації економічного потенціалу у мінливих умовах зовнішнього середовища в рамках обраної місії й прийнятої мотивації діяльності.

В контексті активізації процесів трансформаційних змін в економіці засобами інноваційного розвитку визначено три основні функції інновацій:

- забезпечення росту та якісного оновлення продукції на рівні як окремого підприємства, так і національної економіки в цілому;
- здійснення прогресивних структурних економічних зрушень, що стосуються найважливіших народногосподарських пропорцій: відтворювальних, галузевих, вартісних;
- реалізація новітніх досягнень науково-технічного прогресу і підвищення на цій основі ефективності виробництва на мікро- і макрорівнях [6, с. 246].

Загалом, в рамках інноваційного розвитку доцільно виділити техніко-технологічний, економічний, соціальний, екологічний і організаційний напрями, які в повній мірі відповідають критеріям соціальної відповідальності бізнесу. З огляду на це, до основних пріоритетів при формуванні інноваційної політики на рівні підприємства доцільно віднести цільові орієнтири соціальної відповідальності, тоді як шляхи їх реалізації покладені в основу основних напрямів інноваційного розвитку підприємства (рис. 1).



Рис. 1. Цільові орієнтири соціальної відповідальності бізнесу та напрями їх реалізації шляхом впровадження інноваційної політики

Згідно теорії розподілу соціальної відповідальності бізнесу за рівнями, запропонованої В. І. Спіранським, на першому рівні розташовується діяльність бізнесу, що характеризує його базову соціальну відповідальність [7, с. 86], відповідно до вимог якої:

- роботодавці піклуються про розвиток бізнесу, дотримання вимог податкового законодавства, про якість продукції і відповідних послуг, створення нових технологій, дотримання етичних норм у конкуренції, розширення робочих місць, забезпечення гідної заробітної плати і нормальних умов праці працівникам;
- працівники беруть активну участь у підвищенні прибутку підприємства (компанії, корпорації), відповідально ставляться до якості продукції та послуг, здійснюють пошук нових промислових технологій і форм організації праці;
- держава забезпечує умови для розвитку бізнесу, удосконалює податкову політику, захищає від тиску корупційних структур тощо.

Напрямок інноваційного розвитку підприємства — це визначений шлях або рух, що базується на впровадженні і реалізації інновацій, які спричиняють поліпшення кількісних та якісних характеристик діяльності підприємства, забезпечують зміцнення його ринкових позицій та створюють умови для прогресивного розвитку. Визначення рівня інноваційного розвитку інновацій можливо здійснити за допомогою системи показників (критеріїв) (рис. 2).

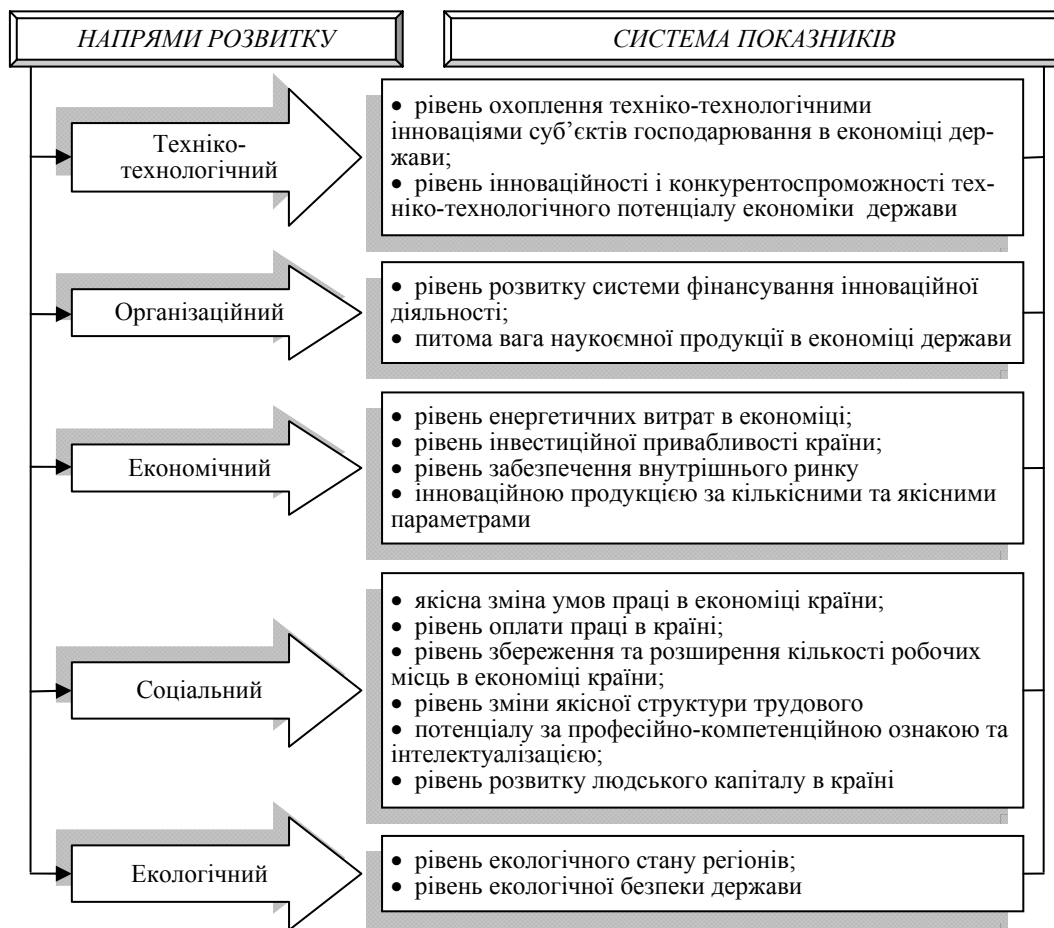


Рис. 2. Система показників основних напрямів інноваційного розвитку

Враховуючи, що підприємництво носить комерційний характер, успішна ефективність підприємницької діяльності характеризується високим рівнем прибутковості, разом з тим бути успішним в конкурентній боротьбі можливо не тільки за критеріями прибутковості, а і відповідності принципам соціально-орієнтованої економіки. Таким чином, окреслюючи шляхи формування і розвитку бізнесу, виникає необхідність особливої уваги приділяти дотриманню вимог концепції соціальної відповідальності, а із можливих напрямів її реалізації перевагу надавати інноваційним.

Висновки. Співставлення основних напрямів інноваційного розвитку і соціальної відповідальності бізнесу дає можливість стверджувати про їх ототожнення, для якого є характерною взаємоформуюча природа. В цьому контексті особливо доцільно виділити економічний, соціальний та екологічний напрями. Відтак, враховуючи вимоги сучасного розвитку бізнесу в Україні, спостерігається поєднання цілей інноваційного розвитку і зовнішньої соціальної відповідальності бізнесу, а саме:

– підвищення ролі наукових та технологічних факторів у подоланні кризових явищ у соціально-економічному розвитку держави;

- створення ефективних механізмів збереження, розвитку та ефективного використання національного науково-технологічного потенціалу;
- енергозбереження;
- технологічне переобладнання і структурна перебудова виробництва з метою нарощування випуску товарів, конкурентоспроможних на світовому та внутрішньому ринках, встановлення та дотримання більш високих стандартів діяльності;
- організаційне включення інноваційних факторів до соціально-економічного розвитку держави;
- відродження творчої діяльності винахідників та раціоналізаторів виробництва;
- розробка і впровадження нових ресурсозберігаючих технологій, призначених для покращення екологічного середовища;
- розвиток людини як особистості, збереження та захист її здоров'я шляхом удосконалення охорони праці.

Отже, необхідність окреслення інноваційних підходів та шляхів стабілізації розвитку економіки у контексті забезпечення соціальної відповідальності бізнесу актуалізує проблему визначення спільних пріоритетів та пошуку технологій їх досягнення і потребує подальших досліджень.

Література

1. Верховна Рада України (2016), Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>.
2. Гогуля О. П. Соціальна відповідальність бізнесу : монографія / О. П. Гогуля, І. П. Кудінова ; Каб. Міністрів України, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. — Ніжин : Лисенко М. М., 2011. — 175 с.
3. Головінов О. М. Соціальна відповідальність бізнесу: українські реалії і проблеми. / Головінов О. М. // Економічний вісник Донбасу — № 2 (36), 2014. — С. 187-193.
4. Гринько Т. В. Управління адаптивним інноваційним розвитком промислових підприємств: економічне обґрунтування та концептуальні засади : моногр. / Т. В. Гринько. — Донецьк : ІЕП НАН України, 2011. — 352 с.
5. Заярна Н. М. Основні напрями інноваційного розвитку торгівлі / Н. М. Заярна, А. Ю. Марчук, М. Ю. Нечесанов // Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: європейський вектор — нові виклики та можливості : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції. — Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. — С. 155-156.
6. Мойсеєнко І. П. Формування інноваційної інфраструктури в умовах європейського вектору розвитку національної економіки / Мойсеєнко І. П. // Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: європейський вектор — нові виклики та можливості: тези доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції. — Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. — С. 247-248.
7. Охріменко О. О. Соціальна відповідальність. / Охріменко О. О., Іванова Т. В. — Навч. посіб. — Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут». — 2015. — 180 с.
8. Смачило В.В. Дослідження категорії «соціальна відповідальність бізнесу» / В. В. Смачило, К. С. Ємельянова // Збірник наукових праць «Молодий вчений». — № 84 10 (25) — Частина 2 — жовтень, 2015 р. — С. 80-84.
9. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів / Автор.-упоряд.: Г. О. Андрощук, І. Б. Жаліло, Б. Г. Чижевський, М. М. Шевченко. — К. : Парламентське вид-во, 2009. — 632 с.

10. Шаповал В. М. Соціальна відповідальність бізнесу в структурі управління економікою : монографія / В. М. Шаповал. — Дніпропетровськ : Державний ВНЗ «НГУ». — 2011. — 357 с.

11. Соціальна відповідальність: навч. посіб. / [А.М. Колот, О.А. Грішнова, О.О. Герасименко та ін.]; за заг. ред. д.е.н., проф. А.М. Колога. — К.: КНЕУ, 2015. — 519, [1] с.

References

1. The Verkhovna Rada Ukrayiny (2016), Zakon Ukrayiny «Pro priorytetni napryamy innovacijnoyi diyalnosti v Ukrayini», rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>.

2. Gogulya O. P. (2011), Socialna vidpovidalnist biznesu [Social Responsibility], Lysenko M. M., Nizhyn.

3. Golovinov A. (2014). “Social Responsibility: Ukrainian realities and challenges”, Ekonomichnyj visnyk Donbasu, no 2 (36), pp. 187-193.

4. Gry'n'ko T. V. (2011). Upravlinnya adaptyvnyim innovacijnym rozvytkom promyslovyx pidpryemstv: ekonomichne obgruntuvannya ta konceptualni zasady [Adaptive management of innovative development of industrial enterprises: economic rationale and conceptual basis], KNEU, Kyiv, Ukraine.

5. Zaiarna N. (2015), “Main directions of innovative development of trade”, tezy dopovidei III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii [Problems of formation and development of innovation infrastructure: the European vector — New Challenges and Opportunities], Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiya, Publisher Lviv Polytechnic, Lviv, pp. 155-156.

6. Moiseenko I. (2015), “Formation of innovation infrastructure in terms of the European vector of development of national economy”, tezy dopovidei III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii [Problems of formation and development of innovation infrastructure: the European vector — New Challenges and Opportunities], Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiya, Publisher Lviv Polytechnic, Lviv, pp. 247-248.

7. Oxrimenko O. O. (2015). Socialna vidpovidalnist [Social responsibility], Nacionalnyj texnichnyj universytet Ukrayiny «Kyivskij politexnichnyj instytut», Kyiv, Ukraine.

8. Smachylo V. (2015), “Research category of “social responsibility”, Zbirnyk naukovykh pracz «Molodyj vchenyj», no. 84 10 (25), pp. 80-84.

9. The strategy of innovative development of Ukraine for 2010-2020. Under the conditions of globalization challenges (2009), Parlamentske vyd-vo, Kyiv, Ukraine, p. 632.

10. Shapoval V. M. (2010), Socialna vidpovidalnist biznesu v strukturi upravlinnya ekonomikoyu, [Corporate Social Responsibility in the structure of econom], Derzhavnyj VNZ «NGU», Dnipropetrovsk, Ukraine.

11. Kolot, A.M. (2015), Social'navidpovidal'nist': navch. posib. [Social responsibility: study guide], KNEU, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 10.03.2016 р.